



گزاره برگ‌سیاستهای مالیاتی کنترل کالاهای آسیب‌رسان سلامت

بررسی مکانیسمهای مالیاتی بر غذاهای شور در ایران



دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی استان گیلان
مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی موثر بر سلامت – دپارتمان سیاستگذاری و آینده‌پژوهی
واحد آموزشی

نتایج کلیدی مطالعه

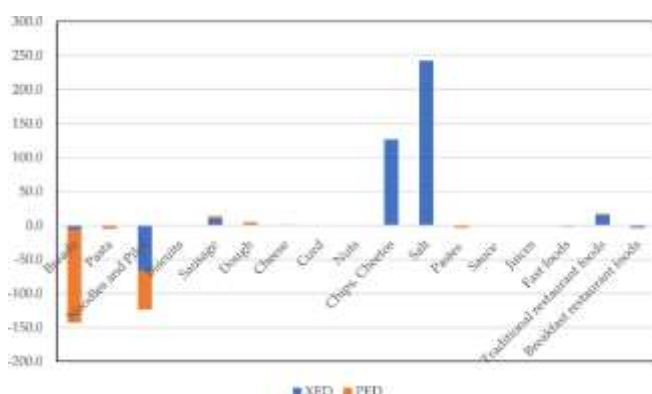
- ✓ کشش قیمتی تقاضا
- نان: ۲,۰۳
- رشته فرنگی و پلو: ۴,۸۹
- دوغ: ۰,۴۰
- ✓ بیشترین کاهش مصرف نمک از طریق افزایش قیمت رشته فرنگی و نان.
- ✓ کشش متقاطع تقاضا
- ✓ رشته و نمک: کالای مکمل
- ✓ چیپس و نمک: کالای جانشین
- ✓ با افزایش قیمت برخی مواد، مصرف غذاهای شور ارزانتر افزایش می یابد
- ✓ بدین صورت که بجای خرید کالاهای شور مشمول مالیات از کالاهای ارزان تر استفاده می کنند (با حجم بیشتر نمک)
- ✓ خانوارها به جای کاهش مصرف، به مواد شور ارزانتر پناه می برند.

مالیات بر کالاهای آسیب رسان سلامت یکی از راه کارهای سیاستی برای کاهش مصرف این کالاها و در نتیجه انواع بیماری ها منجمله سرطان و بیماری های قلب و عروق است. در ایران، مالیات بر سیگار بعنوان یک کالای آسیب رسان سلامت سالها مورد استفاده قرار گرفته است. اما اخیرا بحثی در مورد وضع مالیات بر سایر کالاها منجمله کالاهای شیرین و شور مطرح شده است. این مطالعه با بررسی کشش قیمتی تقاضا و کشش قیمتی متقاطع تقاضا تلاش کرده تا اثربخشی این نوع مداخلات را در ایران ارزیابی کند.



ویژگی های مطالعه

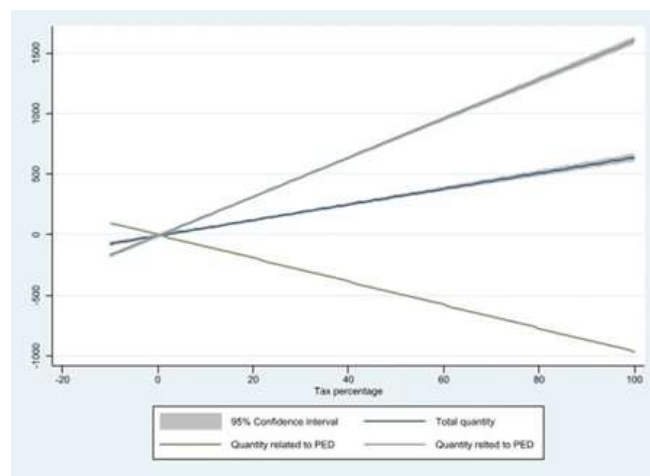
- ✓ استفاده از داده های ۳۸۰۳۲۸ خانوار در «طرح هزینه و درآمد خانوار ایران - سال ۱۳۹۸»
- ✓ بررسی ۱۷ گروه غذایی شور شامل نان، رشته ، دوغ، چیپس، نمک، پنیر و ...
- ✓ تحلیل اثر افزایش قیمت از طریق مالیات ۰ تا ۱۰۰ درصد با مدلسازی ریاضی
- ✓ محاسبه کشش قیمتی و کشش متقاطع تقاضای کالاهای شور



نمودار ۱- میزان تاثیر ۲۰ درصد مالیات بر افزایش مصرف یا کاهش مصرف هر یک از کالاها با در نظر گرفتن اثرات کشش قیمتی تقاضا (PED) و کشش قیمتی متقاطع تقاضا (XED)

وضعیت در ایران

- ✓ مصرف نمک ایرانیان: به طور متوسط ۹,۶۷ گرم در روز (حدود دو برابر توصیه شده جهانی)
- ✓ ۸۰٪ خانوارها بیش از ۵ گرم نمک مصرف می کنند.
- ✓ فشار خون ناشی از مصرف نمک بالا، یکی از علل اصلی مرگ و میر و ناتوانی (DALY) در کشور است.



درسهایی برای سیاست گذاری

- مالیات بر غذاهای شور نه تنها به تنهایی کافی نیست؛ بلکه باعث افزایش مصرف نمک نیز می شود. لذا باید با:
- ✓ یارانه برای غذاهای سالم
- ✓ با آموزش عمومی و اطلاع رسانی برچسب گذاری تغذیه ای در کاهش مصرف نمک تلاش نمود.
- ✓ تغییر استاندارد مصرف نمک و همگامی آن با استانداردهای جهانی (به دلیل بالاتر بودن استاندارد حجم نمک در بسیاری از کالاهای ایرانی)
- ✓ نان به عنوان غذای اصلی برای اقشار کم درآمد، نیاز به استثنا یا حمایت دارد.

گزاره برگ فوق برگرفته از مقاله اخیر منتشر شده در مجله *Journal of Health, Population and Nutrition* است

که به صورت طرح تحقیقاتی در مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی موثر بر سلامت دانشگاه به تصویب رسیده بود.

منبع:

Yazdi-Feyzabadi, V., Hajizadeh, M., Homaie Rad, E. et al. Taxing mechanisms on salty foods: investigation of effectiveness through price elasticity and cross price elasticity of demand. *J Health Popul Nutr* ۴۴, ۲۵۹ (۲۰۲۵).
<https://doi.org/10.1186/s41043-025-00951-X>

نمودار ۲- تغییر در مصرف نمک با تغییر در درصد مالیات (خط افقی درصد مالیات و خط عمودی میزان مصرف نمک)- نمودار وسط (آبی رنگ) مصرف کل نمک

پیامدهای منفی

- ✓ افزایش کلی مصرف نمک با اعمال مالیات: افزایش مصرف چپیس، نمک و فرآورده های بی کیفیت تر
- ✓ مالیات ۲۰ درصدی باعث افزایش ۱۲۵ گرم مصرف کلی ماهانه نمک در خانوارها شد.

مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی موثر بر سلامت دانشگاه
 نذاری و آینده پژوهشی

۱- بعد از اورژانس پورسینا- پژوهشکده تروما

تلفن: ۰۱۳- ۳۳۳۳۲۴۹۸

دورنگار: ۰۱۳- ۳۳۳۳۲۴۹۸